

לחשוש שיבואו לסמוך עליהם ולמסור את הגט בפניהם. ולפיכך פסולים הם מדרבנן. ואילו רבי שמעון סובר, כיון שיהודים אינם נקראים בשמות כאלה כלל, אין גט זה נקרא מזויף מתוכו. לפי שכולם יודעים שעדים אלה [החתומים] עובדי כוכבים הם, ולא יבואו לסמוך עליהם ללא עדי מסירה כשרים.

ושוב מקשה הגמרא:

והא — והרי — גם דין חזרה נזכר בכרייתא, "רצה לחזור בשניהם — יחזור". ולדברי רבי מאיר, זה פסול דאורייתא, שהרי לאחר שביטל המשלח את שליחות השליח, אינו שלוחו, (18) ואין כאן גירושין כלל.

והיינו פסול דאורייתא, שכן התורה אמרה

בסופה — רבי שמעון אומר: אף אלו [גיטי נשים] כשרין. ואמר על כך רבי זירא: ירד רבי שמעון בדבר זה לשיטתו של רבי אלעזר, דאמר עדי מסירה כרתי, והכשיר את הגיטין בעדי מסירה באופן שכתבם סופר יהודי. **מכלל** — משמע — **דתנא קמא סבר** שעדי מסירה לא כורתים אלא רק עדי חתימה. ואם כן, פסולים גיטין אלו מדאורייתא!

א-1 ומיישבת הגמרא: אכן, גם תנא קמא סובר כשיטת רבי אלעזר, שעדי מסירה כרתי.

ומכל מקום, **איכא ביניהו** — יש ביניהם מחלוקת בעניין עדים בעלי שמות גוים מובהקין.

תנא קמא סובר, שאף במקרה כזה יש

[כלומר שנסמוך על עדותם]. כתב האמרי משה (סימן טז סעיף קטן ה), שרש"י הולך לשיטתו שעובדי כוכבים כשרים לראיה. ורק להחיל על שטר הגירושין שם גט הינם פסולים, מטעם שהם אינם בני כריתות. ולכן כאן הגזירה היא רק שמא יבוא למסור בפניהם.

18. מלשון רש"י משמע שהשליח אינו יכול לתת את הגט מאחר ונתבטלה השליחות. אך אם לא היתה מתבטלת, אז גם אם לא היה הבעל מסכים, יכול השליח למסור את שטר השחרור לעבד. כי מאחר והוא מינה אותו להיות שליח, מעתה יש לו כח לקיים השליחות אף בלי רצון הבעלים.

אכן, אפשר להבין זאת לכאורה רק לפי שיטת הרמב"ם (בפרק ב מהלכות גירושין, הובאה בקצות החשן סימן קפח סעיף קטן ב ובאור שמח שם הלכה טו), שאם מינה שליח בהיותו בריא ואחר כך נשתטה, ונתן השליח את הגט

שחששו חכמים שמא יבואו לסמוך על עדי החתימה הפסולין, גם כשאין עדי מסירה. ולא הכשיר רבי אלעזר, אלא במקום שאין עדי חתימה כלל.

אך לכאורה יש להקשות על מה שכתב רש"י בטעם הגזירה, שיש לחשוש שיסמכו עליהם אף בלא עדי מסירה. הרי ללא עדי מסירה, יהיה הגט פסול לרבי אלעזר, אף אם החתומין עליו הם יהודים. וכמו שהוכיחו זאת התוספות לעיל דף ד עמוד א דיבור המתחיל: דקיימא לן.

ותירץ בספר נחלת משה, שכוונת רש"י שיש לחשוש שימסור את הגט בפניהם ולא יקח עדי מסירה אחרים [יהודים]. וטעם החשש הוא, לפי שהוא יסבור שכשם שעכו"ם כשרים לחתימה, כך כשרים הם למסירה [בפניהם]. ולאחר מכן, כשיבוא הגט לידנו, לא נדע שעדי המסירה היו עכו"ם, ונכשירו.

ומה שלא פירש רש"י, שיש לחשוש שמא יבואו לסמוך עליהם לראיה שהיא מותרת.

— בקידושיין, אלא רק בגיטי נשים ושחרורי עבדים כגון: אמירת "בפני נכתב". וכן עד כותי כשר אבל מילתא דאיתא⁽¹⁹⁾ — דבר שישנו — בקידושיין, [ולא רק בגיטי נשים ושחרורי עבדים] כגון: "לשמה" ו"מחובר", לא קתני — אינה שונה.⁽²⁰⁾

אך מקשה גם על זה:

"ונתן בידה", וכאן לא נתן, לא הוא ולא שלוחו. ובכל זאת, קתני?!

ומתרת:

באמת אינו תלוי בדאורייתא ובדרבנן, כפי שאמרנו מקודם. אלא, כי קתני — הברייתא שונה — מילתא דאיתא — דבר [דין] שאינו

מגרע בכוחו לגרשה כעת. ואף לחשוש, שמא קיבלה בינתיים, קדושין מאדם אחר, אין כל סברא. כי מאחר וקיבלה קדושין מהראשון, ולדעתה היא מקודשת, אין לה כל סיבה לקבל קידושין מאחר.

ועד כותי, לא הכשירוהו חכמים אלא בגט, לפי שאין עדי הגט חותמין זה בלא זה. אבל בקידושין ובשאר שטרות, שיכול לחתום האחד שלא בפני רעהו, לא הכשירו עד כותי.

וגם דין ערכאות המופיע בברייתא, שכל השטרות העולים בערכאות של עכו"ם כשרין חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים, אינו פוסל בקידושין. משום שדוקא בגט ובשטר שחרור גזרו חכמים לפוסלם, שמא יבואו לסמוך עליהם. ולפיכך הצריכו גט אחר. אבל בקידושין, כיון שמדאורייתא הינה מקודשת משום עדי המסירה. אם נאמר שאינה מקודשת, הרי תותר אשת איש לשוק! אבל בזה שאנו מתירין על פיהם, אין בכך כלום. שהרי איננו מתירין האיסור, אלא רק אוסרין המותר [ראה ברשב"א בזה].

20. דין "לשמה" ו"מחובר" ישנו אף בשטרי קידושין, לפי שמהפסוק "ויצאה מביתו והיתה לאיש אחר" הנאמר בגט, לומדים שהתורה הקישה [השוותה] הווייה [קידושין] ליציאה [גירושין]. וכמו בגט, נוהגים דינים אלו אף בשטר קידושין. (רש"י. קידושין דף ט עמוד ב). וראה בפני יהושע שמקשה, שמכל מקום קיים דין "לשמה" הנוהג בגט ואינו נוהג

לאשה, הרי זה גט כשר מן התורה. ורק רבנן פסלוהו, שלא יבואו לומר ששוטה בר גירושין. אם כן גם כאן, כל זמן שלא ביטלו, יכול השליח לעשות.

אבל לשיטת הטור (המובא בקצות החשן שם), שסובר שאם משתטה המשלח אין השליח יכול לעשות, שכן צריך הוא בשעת עשיית המעשה את דעתו ורצונו של המשלח. ומכיון שהמשלח אינו יכול לעשות, לכך גם השליח אינו יכול. לפי זה, אם גילה המשלח שאין דעתו ורצונו בשליחות זו, גם השליח אינו יכול לעשות.

וראה מה שדן בזה בספר סוכת דוד, ממה שנפסק להלכה (להלן דף לד), שגילוי דעתא בגיטא לאו מילתא הוא.

19. אמירת "בפני נכתב" על ידי השליח אינה נוהגת בקידושין, לפי שאינה אלא תקנת חכמים בגט, כדי שלא יבוא הבעל לערער ויפסול את הגט. כן פירש רש"י, אך בריטב"א וברשב"א הבינו בדבריו שבגט החמירו להצריך "בפני נכתב". ותמהו על זה, שאדרבא הרי חכמים הקילו בגט להסתפק בעדות השליח, במקום להיזקק לקיום של שני עדים.

ולכן הם מפרשים, שהטעם שלא הצריכו בקידושין שהשליח יאמר, הוא משום שהקדושין תלויין בדעתה של האשה, ואם אינה רוצה אינה מקבלת. ומעתה אין כל חשש. שהרי אפילו אם יבוא הבעל ויערער לומר לא קידשתיה, אין זה

"לאשה, שהרי נאסרת היא בגללו להינשא לאדם אחר. ואף מזונות אינה מקבלת מהבעל על ידו, אלא משיכניסנה לחופה.⁽²¹⁾ ומתרצת הגמרא שבכל זאת יש הבדל ביניהם:

בשליחות בעל בורחה של האשה, יש הבדל

והא — והרי — **חזרה גופא** — חזרה עצמה שנשנתה לעניין גט אשה ושטר שחרור, **איתא** — ישנה גם בקידושין. שאם מסר שטר קידושין לשלוחו, ואחר כך רצה המשלח לחזור בו, הרי זה יכול לחזור. לפי שאין בזכיית השליח בשטר הקידושין "זכות

חזר בו, וכמו שכתב כן בפירוש בביאור הגר"א שם (סעיף קטן יא). וראה עוד בר"ן (עמ"ס קדושין בתחילת המסכת), ובתוספות שם (דף ה עמוד א ד"ה שכן) ובקובץ שיעורים שם.

21. צריך עיון בדברי רש"י, מדוע הוצרך להטעים את עניין החובה בקידושין, מצד שני הדברים. א. אין כאן זכות, מאחר והיא נאסרת על כל העולם. ב. אינו מתחייב במזונותיה.

ומבאר המהרש"א, שכוונת רש"י בזה היא, מאחר ובגירושין אנו אומרים שחוב הוא לאשה, [שיקבל השליח גט בשבילה], שהרי כל עוד היא אשתו, הוא חייב במזונותיה, ואין אומרים שזכות היא לה, מאחר וניתרת להינשא לאדם לאחר. לכן בא רש"י לומר שכאן אינו דומה. לפי שכאן בשטר קידושין אינו מתחייב במזונותיה. שהרי ארוסה אינה מקבלת מזונות. ומצד שני, אין לה זכות בקידושין, כיון שעל ידם היא נאסרת על כל העולם.

ויש להוסיף, שאף שמכח הקידושין יתחייב לנושאה, ויבוא על ידי זה לחיוב מזונות. מכל מקום, עכשיו עדיין אין חיוב מזונות ונחשב לה חובה.

אך יש להעיר בזה, כמו שכתב בספר טיב גטין, הואיל ושטר הקידושין אינו נכתב אלא מדעתה של האשה. וכמו שהגמרא אומרת במסכת קדושין (דף ט עמוד א). אם כן, האשה הסכימה לקידושין, וזכות הוא לה. ועוד הרי הגמרא אומרת "טב למיתב טן דו מלמיתב

בקידושין. שהרי, לאחר שהגמרא מעמידה את הברייתא כרבי אלעזר, הסובר "עדי מסירה כרתי". אם כן לפי זה, אין החתימה צריכה להיות "לשמה" מדאורייתא כלל, אלא רק מדרבנן, כדי שלא יהא נחשב כמזוייף מתוכו.

ואילו, במקרה כזה [בשטר קידושין, שיהיה נכתב "לשמה" ולא נחתם "לשמה" — הריהי ודאי מקודשת.

ומתוך הפני יהושע שיתכן לומר, הואיל ועיקר דין "לשמה" ישנו אף בקידושין, לעניין הכתיבה. לכן לא נקטה אותו הברייתא. וכמו שכתבו התוספות לעיל (דף ט עמוד ב, ד"ה כי קתני), לעניין דאורייתא ודרבנן. וראה שם מה שהעיר על זה.

ולעניין מחובר בקדושין, כתב הרשב"א וזה לשונו: "משמע דמחובר נמי איתא בקידושין. והמקדש [בדבר] מחובר לקרקע אינה מקודשת". וראה שם במגיה, שזוהי דעת בעל העיטור, אך הרשב"א ממשיך וכותב: "ולי נראה דלא אמרו כאן אלא לעניין שטר קדושין. אבל המקדש בדבר המחובר לקרקע [בתורת קידושי כסף], מקודשת".

וראה שם במגיה (ציון 543) שאף בתשובותיו (חלק א סימן אלף רכו) כתב הרשב"א כן. אולם בסימן תר כתב ששטר קידושין כשר במחובר. והביא לזה ראיה מדברי התוספתא עיין שם. וראה גם ברמ"א (אבן העזר סימן לב סעיף ד), שמביא את דעת הרשב"א, המכשיר שטר קידושין במחובר. ויתכן שהרשב"א בחידושים

מתניתין:

כל גמ — היינו כל (1) שטר — שיש עליו
עד אחד [מתוך שניים] שהוא (2) כותי —

ביניהם. בגירושין (22) איתא, יש, שיכול
הבעל לשלוח את הגט בעל כרחיה.
ובקידושין ליתא — איננה. (23)

שטרות נקראים לפעמים גט, ולא רק גט אשה.
וראה גם בפירוש הברטנורא תחילת פרק עשירי
במסכת בבא בתרא.

2. במסכת קידושין (דף עה עמוד ב), נחלקו
תנאים אם כותים "גירי אריות הם" — כלומר,
שאינן כוונתם בגירות טהורה, ונשאר עובדי
כוכבים כשהיו. או שמא "גירי אמת הם" —
וכוונתם בגירות הינה כנה, לקבל על עצמם עול
מצוות ולהיות יהודים כשרים.

וראה בתוספות בחולין (דף ג עמוד ב)
וביבמות (דף כד עמוד ב), שלפי הסובר "גירי
אריות הם", הרי הם כגויים גמורים,
ושחיטתם פסולה כשל עובד כוכבים. וטעם
הדבר, לפי שבשעה שהתגיירו, לא עשו זאת בלב
שלם. וכמו שכתוב בספר מלכים ב (פרק יז) "את
ה' היו יראים [כלומר מפחדים] ואת אלהיהם היו
עובדים". ולדעת הסובר "גירי אמת הם", זהו
משום שנתגיירו לגמרי, והרי הם כיהודים
גמורים. וראה גם בתוספות להלן (עמוד ב דיבור
המתחיל: אי לאו), שלפי דעה זו, הרי הכותי
כשר לעדות מדאורייתא.

ועיין בפרי מגדים יורה דעה (סימן ב סעיף
קטן שפתי דעת סעיף קטן כד), שהמכשיר עד
כותי במשנתנו סובר כמאן דאמר "גירי אמת
הן".

וכתב הרמב"ם (בפרק ו מהלכות עבדים
הלכה ו), שבזמן הזה גזרו על הכותים שהם
כגויים לכל דבריהם. והוא על פי המובא במסכת
חולין (דף ו עמוד א), שמצאו חכמים שהכותים
היו עובדין לדמות יונה שהיתה נמצאת בראש
הר גריזים.

ועיין בש"ך (יורה דעה סימן קנט סעיף קטן

ארמלו " [טוב לאשה לחיות עם בעל שיש לו
שני ראשים מאשר להיות לבד]. ואם כן מדוע
בזה שמקדשה, אין נחשב לה זכות מצד זה ?

22. מבואר בגמרא שבגירושין ובשחרור ישנה
שליחות בעל כורחם של האשה והעבד. וראה
בחדושי מהר"ץ חיות, שמכאן קשה על שיטת
הנודע ביהודה (מהדורא קמא אבן העזר סימן
עב) שכתב, שלדעת הרא"ש שאין למנות שליח
לחובתו של אדם. אם כן אף בגט, הגם שמן
הדין יכול לגרשה בעל כורחה, מכל מקום היינו
דוקא הבעל עצמו. אבל על ידי שליח, אינו
מועיל לעשות שליח לחובתה בעל כורחה. וכתב
על זה המהר"ץ חיות, שנעלמו מעיניו של הנודע
ביהודה דברי הגמרא כאן, אשר מוכח במפורש
שבגירושין יש שליחות בעל כורחה.

23. והיינו משום שבגירושין, מכיון שיכול
הבעל לגרשה אפילו בעל כורחה. לכן, יכול הוא
גם למנות שליח לגרשה בעל כורחה. אך
בקידושין, שהדין הוא שאין האשה מתקדשת
אלא מדעתה, כמובא במסכת קידושין (דף ט
עמוד א). לפיכך גם השליח אינו נעשה בעל
כורחה.

ולפי זה, כך הוא פירושה של הברייתא.
בדבר זה שוו גיטי נשים ושחרורי עבדים,
שבשניהם יכול השליח להיעשות בעל כורחם
של האשה והעבד. ואם רצה הבעל לחזור —
חזור. מה שאין כן בקידושין, אף שיכול לחזור,
מכל מקום אין שייך בהם שליחות בעל כורחה
של האשה.

1. ראה בתוספות בתחילת המסכת שגם שאר

התנא במשנתנו? לא תנא קמא, המכשיר כותים לגמרי [בברייתא להלן]. ולא רבי אלעזר הפוסלם לגמרי. ולא רבן שמעון בן גמליאל, המחלק בין מצוות שהחזיקו בהן כותים למצוות שלא החזיקו.

דתניא: מצת כותי, [שנאפחה על ידי כותי], מותרת לאכילה בפסח, ואין חוששין שמא החמיצה, ואדם יוצא בה ידי חובתו⁽⁴⁾ בלילה הראשון בפסח [זוהי דעת תנא קמא].

רבי אלעזר אומר מצה זו באכילה בפסח, לפי שאין הכותים בקיאים בדקדוקי מצוות, ושמא לא שמרוה כראוי והחמיצה.⁽⁵⁾ ועוד, שיש לחושדם שמא החמיצה בידיים.

פסול. חוץ מגיטי נשים ושהרורי עבדים, שאם אחד מן העדים החתומים על הגט או על שטר השחרור הוא כותי — כשרים הם.

מעשה שהביאו לפני רבן גמליאל לכפר עותנאי — השוכן בדרום הגליל, בגבול ארץ הכותים — גט אשה. והיו⁽³⁾ שני עדי עדי כותים — והכשיר רבן גמליאל את הגט.

גמרא:

הגמרא מנסה לברר מי אמר את משנתנו.

ושואלת הגמרא: מני מתניתין — מי הוא

לשקר בלי כוונה, מאחר ואינם בקיאים בדקדוקים הנ"ל. והם סבורים שזוהי עדות אמת. ועיין עוד בפני יהושע ובחתם סופר מה שפירשו בדעת רש"י.

3. רבן גמליאל הכשיר אפילו בשני עדים כותים. ואילו תנא קמא לא הכשיר אלא אחד. ומבואר בגמרא, שלדעת רבן גמליאל הוחזקו הכותים ככשרים וכבקיאים בעניין גטי נשים ובשחרורי עבדים.

4. שחייבים כל ישראל לאכול בלילה זה מצה שנשתמרה, כמו שכתוב "בערב תאכלו מצות". ואפילו אם ברור לנו שלא החמיצה, [לפי שלא שהתה שיעור זמן החמצה] אין יוצאין בה ידי חובה, אלא אם כן שמרוה לשם חובת מצה, כמו שכתוב "ושמרתם את המצות". והכותים, בקיאים הם בזה, שצריכה להשתמר "לשמה". ולפיכך עושין לה שימור.

5. כן היא הוספת רש"י כאן. וכן מזכיר זאת בדבריו בהמשך הסוגיא בדיבור המתחיל: אפילו

ה), שלדעתו גט שחתומים עליו כותים, הריהו בטל מן התורה אף לקולא. [כלומר שיכולה להמשיך לחיות עם בעלה, לאחר שקיבלה ממנו גט כזה] שכן, אם מקבלת אז קידושין מאדם אחר, אינם חלים כלל. ואינה צריכה גט מן השני. אך בחוות דעת שם (סעיף קטן ד), חולק עליו וסובר, שאין הדברים אמורים אלא לחומרא, אך מעיקר הדין היא מגורשת. ולפיכך, אם פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר, צריכה ממנו גט.

והטעם שעד כותי פסול [בשאר שטרות], פירש רש"י במשנתנו, שזהו משום שחשודים הם להעיד בשקר. ובגמרא העמידו זאת כרבי אלעזר, שלדעתו אף שכותים מקיימים מצוות, מכל מקום אין הם בקיאים בדקדוקי מצוות. ועיין בשערי רבי שמועל (אות קסה) שמבאר, שמכיון שאינם בקיאים בדקדוקי מצוות, לכן אינם יודעים מה נחשב עדות שקר. והיינו כגון שאינם יודעים שבעדות צריך העד לראות בעצמו את המעשה. [ולא לסמוך על שום אומדנא או הערכה שכן היה]. וכן שאין להעיד עד מפי עד וכד'. ומשום כך, אף שאין הם חשודים לשקר ממש ולעבור על הלאו של "לא תענה", מכל מקום עלולים הם

אי — אם נאמר שזהו — תנא קמא, אם כן יש להכשיר אפילו שאר שטרות נמי, שכן לדעתו כותים⁽⁷⁾ אינם חשודים לשקר.

אי רבי אלעזר, אם כן אפילו גמ אשה, החתום על ידי כותים, נמי לא — גם אין

רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל מצוה⁽⁶⁾ שהחזיקו בה כותים, הרבה מדקדקין בה יותר מישראל.

מני — מי הוא התנא ששנה את משנתנו?

בה, מודה רשב"ג שהם נאמנים. והביאו הוכחה לפירושם, שהרי לעניין חמץ בפסח, כולם מודים שהם נאמנים. וזהו אף על גב שמפורש שם לפני כן בסוגיא שהם לא החזיקו בדין זה. אם כן מוכח, שמכיון שחמץ נכתב בתורה, לכך לדעת כולם אפשר לסמוך על הכותים. אף על פי שלא החזיקו במצוה זו.

אכן, התוספות בסוגייתנו (דיבור המתחיל: אי תנא קמא), נוקטים שגם במצוה שנכתבה ולא החזיקו בה, נחלקו תנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל. שלפי תנא קמא — אם נכתב בתורה — די בזה כדי שניתן יהיה לסמוך עליהם אך לפי רשב"ג — אם לא החזיקו במצוה אף אם כתובה בתורה — אין לסמוך עליהם. וראה ברשב"א ורבינו קרשקש בסוגייתנו שהביאו את שתי הדעות בזה.

7. ראה בפני יהושע שמדייק משאלת הגמרא ששטרות נקראים דבר הכתוב בתורה שהרי לתנא קמא, אין הכותים מדקדקים אלא בדבר הכתוב בתורה.

וכתב שם, שמכאן קשה על דעת הרמב"ם (בפרק ג מהלכות עדות הלכה ד), שחותכין דיני ממונות על פי עדות שבשטר רק מדברי סופרים, כדי שלא תנעל דלת בפני לוויין. א"כ משמע שאין השטר מדין תורה.

ואולי אפשר לתרץ, שהגמרא הבינה כעת בדעת תנא קמא, שכותים, שהם גרי אמת, הרי הם כיהודים לכל דבריהם. ולפיכך אין הבדל בין אם נכתב בתורה או לא.

ובפני יהושע תירץ, שמכיון שהכותים יודעים

שאר שטרות נמי. וכן בדיבור המתחיל: לעולם כרבי אלעזר.

אכן, במסכת חולין (דף ד עמוד א), פירש רש"י (בדיבור המתחיל: שאין בקיאים), וזה לשונו: "שאינן יודעין לשומרה ולהבחין בין שיאור לסידוק, בין הכסיפו פניו ללא הכסיפו". ומשמע שאין לחשוש אצל הכותים שיחמיצו במזיד. אלא רק שמחסרון בקיאות בהלכה, תבוא המצה להחמיץ.

6. הגמרא בחולין (שם) מפרשת, שרבי שמעון בא להוסיף על דברי תנא קמא, אף מצוה שהיא מדברי סופרים [מדרבנן], ואינה כתובה בתורה. שאם החזיקו בה הכותים, [כלומר, קיבלו אותה עליהם], ניתן לסמוך עליהם. ואם לא החזיקו — לא. רש"י.

אך לדעת תנא קמא. כיון שכתובה בתורה, אף אם לא החזיקו בה, ניתן לסמוך עליהם. אולם אם אינה כתובה בתורה, אף כשהחזיקו בה, לא ניתן לסמוך עליהם.

ולפי זה, לפי רבן שמעון בן גמליאל, תלוי אם החזיקו בה אם לאו. ולפי תנא קמא, הרי זה תלוי אם מצוה זו כתובה בתורה. וראה שם בפירוש רש"י דיבור המתחיל: אלא איכא בינייהו.

והנה, נחלקו הראשונים, מה דעתו של רבן שמעון בן גמליאל לגבי מצוה הכתובה בתורה ולא החזיקו בה. הרמב"ן שם כתב בשם יש מפרשים, שרק במצוה שהחזיקו בה ואינה כתובה בתורה נחלקו תנא קמא ורשב"ג. אבל אם היא כתובה בתורה, אם כן אף שלא החזיקו

וכי תימא — ואם תאמר — שמשנה זו לשיטת רבן שמעון בן גמליאל היא, ודאחזוק [ומדובר כאן שהחזיקן] בהא — בגיטין ושחרורין. ולא אחזוק בהא — ולא החזיקן בהלכות שאר שטרות. [ולפיכך, אין לסמוך עליהם בשטרות].

אם כן יקשה:

אי הכי⁽⁸⁾ — אם כך — מאי איריא חד —

להכשירו, שהרי לדעתו אינם בקיאי בדקדוקי מצוות. ועוד שחשודין הם לשקר.

ואי רבן שמעון בן גמליאל, הרי לשיטתו זה תלוי אם החזיקו הכותים בהלכות גיטין ושטרות, או לא. אי דאחזוק — אם החזיקו — אם כן יש להכשיר, אפילו שאר שטרות נמי, ולא רק גיטי נשים ושחרורי עבדים. אי דלא אחזוק — אם לא החזיקו בהלכות אלו, אם כן אפילו בגט אשה נמי לא יכשירו לחתום.

הרמב"ם (בתחילת הלכות עדות), שגם הוא יצא לישב את דעת הרמב"ם הנ"ל מקושיות הראשונים עליו. וסגנון דבריו שם הוא בדומה לדברי התומים הנזכרים. ויסוד הדברים, לדעת הגר"ח, הוא החילוק בין עדות בכתב, שאינה מועילה מן התורה, מכח הדרשה של מפיהם ולא מפי כתבם. לבין עדות שבשטר, שכשרה, אף לדעת הרמב"ם. אכן אין קרוי שטר, לדעת הרמב"ם, אלא שטר שנעשה לקנין, כמו גיטין וקידושין, שחרורים וקנינים, שכל אלו קרויים שטר מן התורה. אך שטר שנעשה לראיה [כגון שטרי הלוואה], אינו נקרא שטר לדעת הרמב"ם, אלא רק עדות שבכתב. ולכן פסול בו מפי כתבם, ואינו מועיל אלא מדרבנן.

ולפי זה, מתיישבת משמעות סוגייתנו גם עם דעת הרמב"ם, וכמו שנתבאר.

8. מלשון הגמרא "אי הכי" משמע שהקושי הוא רק אם מעמידים את משנתינו לדעת רבן שמעון בן גמליאל. ולכאורה אינו מובן, שהרי גם מבלי אוקימתא זו קשה מהו החילוק בין עד אחד כותי לשנים. [כלומר, עצם הדין המובא במשנה, שעד אחד כותי כשר ולא שנים — קשה]. וראה בפני יהושע שהקשה כן.

ועיין שם שכתב לישב בדרך הפילפול. אולם

שבית דין של ישראל מוציאים ממון על פי עדות שבשטר, די בזה כדי להחשיב את השטר ככתוב בתורה. שהרי הפסוק אומר "אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס". ומשום כך אינם חשוידים לחתום בשקר.

ובתומים (סימן כח סעיף קטן טז), כתב שאפשר לישב על פי מה שכתבו האחרונים, שמה שאמר הרמב"ם שעדי השטר נאמנים רק מדרבנן, זהו רק כאשר הם באים לבירור הדבר ולראיה בעלמא. ובזה דרשו ח על הפסוק "על פי שנים עדים וכו'" — מפיהם [מקבלים עדות] ולא מפי כתבם! אבל כאשר חותמים הם על שטר, אשר בעצם חתימתם משוים לו "שם שטר". וכן בגט, אפילו לפי רבי אלעזר שעדי מסירה כרתי, מכל מקום אף הוא מודה שכשאינן עדי מסירה, אז עדי החתימה הם אלו המעניקים לשטר את הכח לגרש בו [ובמקרה כזה, אף לפי רבי אלעזר, צריכים הם לחתום "לשמה"]. (כמו שכתב הרמב"ן במלחמות ה' להלן בפרק המגרש). בזה, אף לדעת הרמב"ם, יועילו החתימות שבשטר מן התורה. כי התורה הצריכתם לעדים אלו, לא לבירור הדברים, אלא לעצם הכשירו של הגט. עיין שם.

ועיין עוד בחידושי רבנו חיים הלוי על

משנתנו לדעת רבי אלעזר, הסובר שכותים חשודים לשקר. ומה הטעם שהוכשר עד אחד כותי בגט? מדובר במקרה מיוחד.

וכגון: דחתים ישראל⁹ — שחתם העד היהודי — לבסוף — מתחת חתימתו של הכותי. ואנו מכשירים את הגט מתוך הנחה, דאי לאו דכותי — שאילולי היה הכותי — ב-י "חבר" היה — המקפיד ומדקדק

מדוע הוכשר [בגיטי נשים ושחרורי עבדים] רק עד אחד כותי. אפילו תרי — אפילו שנים — נמי — גם כן יש להכשיר?

אלמה — ומדוע — אמר רבי אלעזר [על משנתנו]: לא הכשירו בו [בגט אשה] אלא עד אחד כותי בלבד!

ומיישבת הגמרא: לעולם יש להעמיד את

אכן הרשב"א בחידושו, דן בשאלה האם תירוץ הגמרא כרבי אלעזר מדובר באופן שהחזיקו בהלכות גיטין, או לא. וכתב שם, שהצד לפרש שמדובר בדאחזוק הוא, שמאחר והחזיקו במצוה ואין פסולים אלא משום שאינן בקיאיין. לפיכך, די בחזקה זו של הישראל שהקדימו בחתימה, כדי לסמוך עליו. אבל, אם לא החזיקו כלל במצוה, אם כן לא תועיל חזקה זו ללמד על הכותי שהינו מחזיק במצוה ומדקדק בה.

וראה שם שכן דעת הרשב"א. וכן עיקר שמדובר בהחזיקו כי אם נאמר שמדובר בלא החזיקו במצוה זו, אם כן יקשה מדוע הוצרכה הגמרא להעמיד בדוקא כרבי אלעזר. הרי אם לא החזיקו, אפילו לרבן שמעון בן גמליאל, ניתן להאמין לכותי על סמך החזקה. ומדוע לא העמידו כרשב"ג.

ומשמע מדבריו, שבאמת אינו נכון להעמיד בלא החזיקו, ויהיה מתאים להעמיד אף כרשב"ג, ושלא כדעת רבי מאיר המובא בתוספות הרא"ש. והנה בסיום ההוכחה שמדובר בדאחזוק כתב הרשב"א: "אלא ודאי בדאחזוק קאמר. והיינו דלא מצי אוקמה כרשב"ג, ואיצטריך לאוקמא כרבי אלעזר". כלומר, שלדעתו, לפי רבן שמעון בן גמליאל — אם החזיקו — אין צריך הכותי להיות חבר. ואם לא החזיקו במצוה — לא יועיל היותו חבר ולכן יהיה נאמן.

בספר תורת גיטין תירץ, שאת דברי המשנה אפשר להבין משום שכשיש עד אחד יהודי בצירוף כתב הסופר, שאף הוא יהודי, הרי השטר כשר מן התורה, אף ללא חתימת הכותי. ורק מדרבנן פסלוהו תמיד. וכאן, לעניין דבר דרבנן האמינו לכותי. אבל כשיש שני עדים כותים, ודאי שאינם נאמנים מדאורייתא.

אך לאחר שהביאה הגמרא את מחלוקת רשב"ג ותנא קמא, אם מועיל בדאחזוק. שלפי רשב"ג — אם החזיקו — מועיל אפילו במצוה דרבנן. ואם לא החזיקו — פסולים אפילו לגט, שהוא מן התורה. אם כן הכל תלוי אם החזיקו במצוה. ולפי זה, כאן שגם החזיקו בהלכות גיטין וגם כתובה היא בתורה, מובנת שאלת הגמרא, שהרי מדקדקין הם אפילו יותר מישראל, ומדוע לא הכשירו אפילו שנים.

9. ראה בתוספות הרא"ש שכתב בשם רבינו מאיר, שמה שהגמרא העמידה את משנתנו כרבי אלעזר אינו בדווקא. וכמו כן יכלה להעמיד אף כרבן שמעון בן גמליאל, ומדובר באופן של החזיקו הכותים במצוה זו ורק מכיון שהישראל חתום לבסוף, יש בזה משום הוכחה על נאמנותו של הכותי.

אלא שמאחר ומשנתנו הועמדה בעדי מסירה כרתי, וכדעת רבי אלעזר. לכן העדיפה הגמרא להעמיד אף דבר זה כדעת רבי אלעזר.